

Các đạo hữu thân mến,

(...)

Bước sang chuyện " Ngũ uẩn ", "nhân duyên " và "vô ngã " .

Nguyên Phước có lẽ hơi khác ý với NTB về vấn đề " Ngũ uẩn ". NP cho rằng không nên xem Ngũ uẩn như một "quá trình " , mà nên xem như một "tổng hợp " .

Đang hoa mắt giữa " Mai hoa quyền " của NP và " Đả hổ cương " của NTB, tôi bỗng chụp được chiêu chót của NP " *Nói cho cùng, ý niệm về 5 uẩn thật ra cũng chỉ là ý niệm, chứ không phải là sự thật, vì vậy cho nên Bát Nhã Tâm Kinh mới có câu " không có sắc, thọ, tưởng, hành, thức "...*

Hay ! hay ! Tất cả chuyện nghĩ bàn đều chỉ là câu chuyện về " ý niệm " .

Ta chia cắt sắp xếp thực tại thành những ý niệm để dễ sử dụng, lý luận, dễ xài, rồi rất nhiều khi tùy chỗ đứng mà dùng ý niệm này , ý niệm kia, để chỉ cùng một thực tại. Ngày xưa, hình như là Nguyên Si thì phải, hay nói " đó là 2 bộ mặt của 1 thực tại " . Phải chăng các ý niệm "vô thường", "vô ngã " , "nhân duyên " , "khổ " cũng chỉ là 4 bộ mặt của một thực tại ?

Theo thói quen, nói cho đơn giản, để cho dễ hiểu, ta thường phân biệt ra "không gian" và " thời gian " , "vô ngã " tương ứng với không gian, " vô thường " với thời gian, "vô thường, vô ngã" tương ứng với Hoại, Duyên sinh tương ứng với Thành. Cũng có người dùng ý niệm "tĩnh" với "động". Nhưng, trong thực tại, có thể nào nói đến " Vô Ngã " mà không nói đến "Vô Thường" và "Duyên sinh " ? và ngược lại, có thể nào kể " vô thường " mà quên " vô ngã " , có thể nào nói tới " Thành " mà không nói tới " Hoại " ? Vô ngã bao hàm vô thường, vô thường bao hàm duyên sinh, duyên sinh bao hàm vô ngã v.v...

Nếu thích nói kiểu " không " , thích " phá hoại " , phá ngã , thì lấy ngũ uẩn rồi phân chia ra, để cho thấy rằng con người không phải là một thực thể đồng nhất thường còn bất biến, kiểu linh hồn hay thượng đế , mà được ta phân ra làm 5 yếu tố, rồi lấy mỗi yếu tố cứ thế phân ra mỗi lúc một tinh vi hơn, không biết bao giờ mới có thể ngừng, nhất là trong mỗi yếu tố lại gồm có " duyên này duyên kia " trùng trùng điệp điệp.

Còn, nếu thích nói kiểu "có " hay " hình thành " thì nói ngũ uẩn là "tổng hợp " , là " quá trình " .

Dù nói kiểu " hoại - không", hay nói kiểu " thành - có " , thì ngũ uẩn cũng vậy mà thôi, cũng như nói ly nước nửa đầy hay ly nước nửa vơi không mấy may làm thay đổi lượng nước trong ly.

Trở lại vấn đề "tổng hợp " .

Ta nói "ngũ uẩn là tổng hợp của 5 yếu tố " . Nếu ta chỉ ngừng tại đây, ở mức độ "tổng hợp" này thì chắc chẳng còn gì để nói. Phải chi ta có thể bắt chước lối định nghĩa của toán học " Ta định nghĩa như vậy đó, đúng sai với thực tại không cần biết, cái gì ngoài định nghĩa là cất bỏ !!!". Khổ nỗi trong đạo Phật, sau khi định nghĩa , câu hỏi kế tiếp vẫn luôn luôn là " chân " hay " vọng " , hậu quả đưa đến an lạc hay khổ đau ? Như vậy chỉ ngừng ở câu "Ngũ uẩn là tổng hợp của 5 yếu tố " dù đúng cũng không đủ nữa.

Từ đó, một câu hỏi đương nhiên nảy sinh : " tổng hợp như thế nào " , "Tổng hợp một cách ngẫu nhiên hay tổng hợp có quy luật " ? thí dụ, một người có thể nào có chân ghép với đầu, mũi ghép với bụng được không ?

Nếu sự vật tổng hợp không theo quy luật nào cả thì thôi, dẹp tiệm, hết khoa học, hết triết học, hết tôn giáo, hết tư duy ...

Còn nếu có quy luật thì phải nói cái này tổng hợp , theo quy luật này, cái kia quy luật kia. Con người có ra nhờ tinh cha, noãn mẹ, giáo dục gia đình, giáo dục xã hội, điều kiện trưởng thành, lớn lên, truyền thống, bạn hữu, tình cảm, v.v... Tất cả những yếu tố này tổng hợp có lớp lang thứ tự, có trước, có sau, có xa, có gần, có yếu, có mạnh, khi cặp đôi, khi chấp ba mà đối đãi. Đã không đặt ra " ý niệm không gian " và " ý niệm thời gian " thì thôi. Nhưng nếu đặt ra những ý niệm đó thì đương nhiên phải nói là trong cái tổng hợp của ngũ uẩn có thêm cả yếu tố không gian lẫn yếu tố thời gian. *Tâm, vật* đều là những yếu tố của " tổng hợp " , *không gian* và *thời gian* cũng vậy mà thôi.

Như vậy nói ngũ uẩn là "tổng hợp có quy luật của 5 yếu tố " và "ngũ uẩn là quá trình hình thành qua 5 yếu tố " phải chăng chỉ là một ? Hơn nữa , mỗi yếu tố tự nó nào phải độc lập, mà lại do các điều kiện tương quan tương duyên mà thành, như sắc căn tương quan với sắc trần chẳng hạn ...

Khi NTB nói ngũ uẩn là " quá trình hình thành " qua sắc, thọ, tưởng, hành, thức thì cũng chẳng khác gì NP nói ngũ uẩn là "tổng hợp có quy luật " của sắc , thọ, tưởng, hành thức.

Lần theo bước của NP ta tụng thêm kinh Bát Nhã " Thế không của các pháp là không sinh, không diệt, không nhiễm, không sạch , không thêm, không bớt ... "

Nguyễn Đạo